

KORONNY (1226) *ai*

koronny (1213), **korunny** (9), koronny *a.* korunny (4); koronny : korunny *ZapWar* (5 : 7), *ActReg* (92 : 2). ◇ *W ZapWar* 2 r. w przypadkach zależnych -y- przed końcówką, które może być znakiem miękkości końcowego -n- tematycznego.

Oba o jasne (w tym w pierwszym 1 r. błędne znakowanie).

sg m N koronny (123). ◇ *G* koronného (152); -ého (73), -(e)go (79). ◇ *D* koronnému (38); -ému (20), -(e)mu (18). ◇ *A* koronny (41), koronného (14); -ého (7), -(e)go (7). ◇ *I* koronnym (25), koronn(e)m (6) *GórnDworz*, *GórnRozm*, *PapUp* (3), *ActReg*. ◇ *L* koronnym (45), koron(e)m (1) *ComCrac*. ◇ *V* koronny (1). ◇ *f N (attrib)* koronnâ (19), koronna (1) *MycPrz*, koronn(a) (2). ◇ *G* koronněj (36); -ěj (24), -(e)j (12). ◇ *D* koronněj (4); -ěj (3), -(e)j (1). ◇ *A* koronnâ (15) [w tym: -a (2)]. ◇ *I* koronnâ (20) [w tym: -a (1)]. ◇ *L* koronn(e)j (4). ◇ *n N* koronné (3); -é (1), -(e) (2). ◇ *G* koronného (44); -ého (15), -ego (1), -(e)go (28); -ého : -ego *SarnStat* (13 : 1). ◇ *D* koronnému (7); -ému (3), -(e)mu (4). ◇ *A* koronné (10); -é (4), -(e) (6). ◇ *I* koronnym (4) *StryjKron* (2), *SarnStat* (2), koronn(e)m (3) *LibLeg* (2), *Diar*. ◇ *L* koronnym (3). ◇ *V* koronn(e) (1). ◇ *pl N m pers* koronni (47). *subst* koronné (72); -é (29), -e (1) *SarnStat* (29 : 1), -(e) (42). ◇ *G* koronnych (242). ◇ *D* koronnym (54), koronn(e)m (7) *ComCrac*, *Diar* (5), *PapUp*. ◇ *A m pers* koronné (11); -é (6), -(e) (5). *subst* koronné (71); -é (39), -e (1), -(e) (31); -é : -e *SarnStat* (36 : 1). ◇ *I m* koronnými (25), koronnymi (11); -ými *DiarDop*, *UstPraw*, *GórnRozm*, *KochFragJan*; -ymi *OrzQuin*, *MycPrz*, *BiałKaz*, *StryjKron* (5), *SkarKazSej* (2); -ými : -ymi *SarnStat* (21 : 1); ~ -ými (22), -(e)mi (3). *f* koronnými (23), koronnymi (1) *BiałKat*; -ými (20), -(e)mi (3). *n* koronnými (4); -ými (3), -(e)mi (1). ◇ *L* koronnych (34). ◇ *V m pers* koronni (1). *subst* koronn(e) (1).

Sł stp brak, Cn s.v. marszałek; miecznik; podczaszy; prawo, ustawy; stolnik, Linde XVII – XVIII w. Przymiotnik od „korona”:

1. *Od znac. ‘władza krolcwska’; stanowiący własność króla lub państwa* (20) :

Wyrażenia: »dobra koronne« (5): Zamki, miáftá y inné dobrá Koronné klejnoty. *SarnStat* 2, 105, 357, 1044, 1308.

»koronne imienie« [szyk 1 : 1] (2): ktorego hymyenia korvnneho Iego krolewska myloscz raczil był dla vychovanya stanv panyenskigo yey vzcicz z lasky swey krolewskiej *ZapWar* 1536 nr 2492, 1536 nr 2492.

»klejnoty koronne« (1): Wprzod klejnoty Koronne nioł vff Senatorfki. *StryjWjaz* C3v.

»latyfundiya koronne« (1): Inwentarz dóbr Koronnych, álbo Summáriufz. NAprzód latifundia Koronné ták wielkié, że téz pięć Królestw ná nie przed dwiemá fty lat były fundowané od Papieżá *SarnStat* 105.

»zamek koronny« (2): Bezecni fã/ którzy Zamki Koronné przeciw Státutowi trzymáią. *SarnStat* 151, 103.

Zestawienie: »żupy koronne« (1): ochróniwłzy tego/ áby té łumpty przez Podłkárbie/ á nie z Zup koronnych/ áni z Stároftwá Brzéfkiégo czynioné były. *SarnStat* 45.

a. *Wchodzi w skład derywatów kompleksowych od wyrażenia* »dobra koronne« (7) : pierwíza rzecz iefł: Dochody Koronne/ iáko fã Mytá/ Zupy/ Stároftwá y ine ku fłárbu Krolewłkiemu należące

rzeczy. *OrzRozm* S4v; Często się odmieniają dzierżawce Koronni/ często przypadają rzeczy do stołu Páńkiego *RejZwierc* 195; A ieliżeby też za jakim przypadkiem pożytków Koronnych vmnieyżyło się/ aby też w téj czwartéj części vmnieyżenie było. *SarnStat* 101; tedy tu conflagnował té Státuty, aby w kupie wżytko inádniey obáczyć się to gołpodárztwo Koronné mogło. *SarnStat* 517, 101, 357, 357 żp.

b. *W funkcji rzeczownika:* »koronne« [sg n] (1) : widzimi się że by tego za Mołkiewskiego nie czynili/ iáko za Krolá tego przelżego/ nie byłby taki łkwierk bo by on Koronnego y namniey nie vpuścił. *MycPrz* II Dv.

2. *Od znac.* 'państwo o ustroju monarchicznym, królestwo'; *niekiedy (głównie w zestawieniach) znaczy: najwyższy lub jedyny w państwie, centralny, państwowy (1206) :*

Wyrażenie: »panowie koronni« (1): przed wozem/ ná kthorym koroná byłá/ iácháli dwá pánowie Koronni [czescy]/ á zánimi wożny w Herbowym vbiorze *BielKron* 328v.

Zestawienie: »kanclerz koronny« (1): Steffan Broderyk Kánclerz Koronny [węgierski]. *BielKron* 305v.

a. *Od znac.* 'Królestwo Polskie' (pojmowane jako organizm państwowy, ludność lub terytorium); *Regni JanStat, JanPrzyw (1204) : ConPiotr* 35 [3 r.]; *LibLeg* 11/160v; *LibMal* 1547/135, 135v; [Król] Miał to na dobrej pamięci, iż był sejmu pośledniejszego mianował czas na ś. Bartłomiej ku skończeniu wszyckich spraw a potrzeb korunných *Diar* 22, 29, 30, 49, 63 [2 r.], 81, 84; *DiarDop* 104, 106, 108 [2 r.], 110, 112 (10); *UstPraw* Kv; *LeszczRzecz* A3v; *RejZwierc* 52v, 73, 112; W tym Dyáлогу rozmowá ielt/ około obrony Koronney/ á około Sądow Krolewskich. *OrzRozm* A, L [2 r.], M3, R, S4, S4v (11); Ku połudze Koronné nie będą ináć chćieli/ Boście ié dawno do wżytkiégo vbieżeli. *KochZg* A4v, B; *OrzQuin* E4v; *Prot* A2v; *RejZwierc* A5v, B3, 40, 41, 186 (20); Niemniey dobro Koronne wżytko opátuiąc/ thák że Rzecz Połpolitá náużzem rozmnażáiąc/ wże niepozytki Koronne były by zgládzone/ á zábobony próżne od nas odrzucone. *MycPrz* I [A3]v, [C2]v, II Av, B, B2, B2v, D; co by być muśiáło/ kiedyby z Krolewskich dochodow podpomożenie nie było potrzeb Coronnych. *BialKaz* K4v, L2, Mv; á z Kráková zarázem się do Węger wrocił/ Mátkę fwoię Heliżbietę [...] Gubernatorká ná íwym mieyfcu w Połzccze zoftáwiwży/ y wżytkę iey íprawę koronná zleciwży. *StryjKron* 452, 572, 612 marg; *ZapKościer* 1582/32v; *GórnRozm* C4v, K2; Gdysz ten tak narod sławny Litewski wewsztych swobodach, wolnosciah y Prawach iest wewszem rowny wolnosciami ozdobiomy znarodem Koronnym. *ActReg* 43, 46 [2 r.], 50, 108, 110, 116, 134; *GrochKal* 23; skárby nietylko íwémi/ [...] ále y koronnémi długo dobrze ízáfowác vmiał/ y ítróžem ich dobrym bydż raczył. *KochFragJan* 4, 4; *OrzJan* 101, 111, 115, 125, 126; *LatHar* +12v; *RybGęśli* A3; TAKiż poštepek ma bydż *in causa perduellionis, contra R.P.* to ielt/ gdyby kto czynił bunt y przeciwko Rzeczypópolitey/ porozumiéwáiąc się z nieprzyaciélem Koronnym ku ízkodzie Koronnéy *SarnStat* 153; O Włochách/ Szotách/ y innych cudzoziemfkich kupcách/ którzy nietylko miáftá y kupce Koronné pokázili/ ále y Koronie nie pomogli *SarnStat* 277, 12 [2 r.], 34, 37, 43, 97 (72); *PowodPr* 35, 45, 81; *VotSzl* C2v, C3v [2 r.], D3, E2; *CiekPotr* 8; ZIácháliście się w imię Páńkie/ ná opátrowanie niebépieczności Koronnych *SkarKazSej* 657a, 658b marg, 693b.

W przeciwstawieniu: »koronny ... litewski (a. Wielkiego Księstwa Litewskiego)« (7): *UstPraw* K3; *ActReg* 41; Zą Królą Stephaną téż nieiaka różnicą w téy mierze poczęła była náltawác między Márzfálki Litewfkiemi: á między Márzfálki Koronnými *SarnStat* 313, 36, 414 [2 r.], 415.

W charakterystycznych połączeniach: *koronne(-y, -a, -i) bogactwa, brzemiona, części, deputaci* (3), *dobro(-e)* (3), *doległości* (6), *dysmembracja* (2), *dzieci, gospodarstwo, gromada, grunt, imię, kraj, krzywda, kupiec* (6), *lud(zie)* (4), *majestat, miasto* (11), *moc* (2), *moneta, narod, (nie)bezpieczeństwo (niebezpieczność)* (6), *(nie)pożytek* (6), *nieprzyjaciel* (24), *obrona* (2), *odpowiednik* (2), *ojczyc, pola, (po)rząd(ek)* (3), *posługa, postępek, potrzeby* (19), *powinności, przełożeni* (2), *przygody, przypadek, reimenty, rozdział, rzeczy wielkie* (3), *sąsiad, siła, skryptury, sława* (2), *sprawy* (22), *stroż, szczęście, szkoda, tytuł* (3), *unija, upad(ek)* (4), *wojewoda, wojewodztwo* (15), *wożny, ziemia* (4).

Wyrażenia: »ajenda koronna« (1): Z Agendy Koronney. *LatHar* 624 marg.

»chorągiew koronna« (1): Rufacy ząs Chorągiew Polakom wydárli/ Koronną z białym Orłem *StryjKron* 255.

»cło koronne« (2): A zą tym téż wedle przypadania tych pożytków/ vmnieyźác fie ma téy prowiziiéy/ którą Królowa Iéy M. z Cél Koronnych bierze *SarnStat* 1148; *VotSzl* D3.

»długi koronne« (2): Długi Koronne. *RejZwierc* 248v, Aaa3v.

»edykt koronny« (1): Práwo ábo Edikt Koronny/ był téż wydány z Seymu Lubelkiego *PowodPr* 36.

»egzekucja koronna« (1): Ku Wielmożnemu pánu Spytkowi Iordanowi z Zákliczyną/ Woiewodzie Krákowfkiemu [...] Stániłfawá Orzechowfkiego Roxolaná ná Exekucyą Koronną/ przez Dyálogi róspifaná. *OrzRozm* A2.

»granice (a. granica) koronne(-a)« = *Regni fines JanStat* [szyk 18 : 1] (19): By snadź w niebytności JKM tu od Korony granice koronne od nieprzyjaciól pogranicznych nie były przegabane, raczył tu JKM zjechać *Diar* 23; *Prot* A4v; *OrzJan* 55; *SarnStat* 102, 117, 124, 130 [2 r.], 131 (15); *SzarzRyt* C.

»koronna konfederacja« (1): áby złamawfzy przyśięgę fwą/ y nie pámiętáiąc ná koronną *confoederacyą*, niewinne/ y wedle Bogá posłufzne poddáne fwe zábijał; y mordował. *NiemObr* 20.

»konstytucja koronna« (13): *ZapWar* 1545 nr 2646 [2 r.]; *OrzJan* 97; Którym rzeczom żadné ziązdy/ żadné Conftitucie Koronné póspolité y oíobné nie będą mogły derogowác *SarnStat* 1040, 1059, 1061 [2 r.], 1064, 1146, 1188, 1190 [2 r.], 1193.

»kosztem koronnym« = *na koszt państwa* (1): Złozon z ftolice, z Páníftwá wyprowádzon, Kofztem Koronnym zą granice zładzon. *KlonKr* E3.

»laska koronna« (1): gdyż té Księztwá pod iedną pieczęcią y lafką koronną fą. *SarnStat* 84.

»myto koronne« (1): ktorzy [komisarze] máią inftruktarz fpiśc tego clá/ ftofuiąc fie do inftruktarzá dawnégo wybieránia myt Koronnych *SarnStat* 1196.

»obyczaj (a. zwyczaj(e)) koronny(-e)« = *mos a. consuetudo Regni JanStat* [szyk 11 : 2] (13): *LibLeg* 11/132; *ZapWar* 1545 nr 2646; O Wołyńfkich féymikach y o Pośléch, że koronnym obyczáiem máią féymiki mieć y féymowác. *SarnStat* 34, 14 [2 r.], 65, 233, 313, 1062 (11).

»obywatele koronni« = *regnicolae JanStat* [szyk 20 : 5] (25): *ActReg* 21, 168; ták iz w téy mierze ich z innými Koronnými obywatelmi porównálfmy *SarnStat* 1039, 6, 20, 114, 138, 738 (22); *VotSzl* Ev.

»panowie (a. pan) koronni(-y)« = *barones a. domini Regni JanStat* [szyk 31 : 2] (33): Ieden potym Biłkupem/ drugi Káłztellanem/ Zořtał/ trzeći Miecznikiem/ też Koronnym pánem. *RejZwierc* 60v; *GórnDworz* Q3v; *RejZwierc* 188; Aby Iflánty wobronę řwá/ od Mořkiewřkiego wřziá/ co zá Rádá was Pánow Coronnych vczynił *BiałKat* K3v; *StryjKron* 427, 552, 557 [2 r.], 562 [2 r.], 592 [2 r.] (24); *SarnStat* 41, 535, 807, 902, 904.

»państwa koronne« [w tym: *nasze* (1)] [szyk 7 : 2] (9): *Diar* 41; Do tego przystápiła trwoga o Tatarach, ktorzy sá snac w Panstwach Koronnych. *ActReg* 124; *SarnStat* 85, 348, 836, 877, 1148, 1233 [2 r.].

»państwo koronne« = *Królestwo Polskic*; *ditio Regni JanStat* (5): *ComCrac* 11; Stáry dawny hołdownik páńřtwá Koronnego/ Wołóřzyn/ iáko márně wydziergnáł řie s tego. *RejZwierc* 246v; *MycPrz* II Dv, B[3]; *SarnStat* 134.

»poddani koronni« [w tym: *Jego K(rólewskiej) M(iłóřci)* (1), *naszy* (2)] = *subditi Regni JanStat* (6): *ConPiotr* 34; *UstPraw* K3; Pruřy zwycięřtwy řwoimi/ řkroczyřli/ y poddányimi vczynili corronnymi. *BiałKaz* I2v; *SarnStat* 273, 390, 843.

»posłowie (ziemscy) koronni« = *posłowie na sejm*; *nuncii Regni JanStat* [szyk 26 : 1] (27): Articul rzeczi tich ktore koruni posłowie Mazoweczczí przyřli. *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 84; *DiarDop* 114, 116, 117; *RejZwierc* bb2, 109v; QVINCNVN Thó ieřt/ Wzor Korony Polřkiéy/ ná Cynku wyřtáwióny/ [...] y zá Kolędę Pořłom Koronnym/ do Wářřzáwy ná Nowé Láto/ Roku Páńřkiégo 1564. pořłány. *OrzQuin kt* [idem] A3v, E4, Hv, Aa; *SarnStat* 77, 97, 232, 360, 730 (15).

»posłowie koronni; poselstwo koronne« = *posłowie dyplomatyczni*; *legatio Regni JanStat* (6; 1): Ale Witołd ták krotko odpowiędział Pořłom koronnym / ktorzy mu Krolestwo Polřkie pod Iágeřem podawáli *StryjKron* 562, 562 marg, 577, 707 [2 r.]; *SarnStat* 165, 911.

»pospolite ruszenie koronne« (1): Potym Krol Iágeřo Stáruřzek pořpolite ruřzenie koronne vchwalil do Prus ná řimę przyřřlá *StryjKron* 577.

»prawo (a. ius) (pospolite a. ziemskie) koronne« = *iura a. ius a. statuta Regni JanStat* [szyk 64 : 2] (66): *ComCrac* 13v; Mi gořhowy prawa panv Voyewodzye prawem Koronnem yakořřmi powynny řprawyedliwořcz czynycz *LibLeg* 11/132, 11/132, 132v [3 r.], 138, 138v, 152v [3 r] (13); *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 46, 74, 87; *DiarDop* 117; *LeszczRzecz* A2; *OrzRozm* B2, D4, F2v; *OrzQuin* C4; *RejZwierc* 187; *StryjKron* 616; *CzechEp* 33; KAnclérz y Podkánclérzy řiřtów ná donáćię y zapířy dóbr nie ma ináćięy wydáwáć/ iedno iáko Páwá Koronné w řobie máiá [*aliter quam Constitutiones Regni continent JanStat* 289]. *SarnStat* 318, *5, 1, 2, 13, 14 (35); *GrabPospR* K2v; *PowodPr* 36, 44; *SkarKazSej* 701a.

»pr(z)ywileje (a. przywilej) koronné(-y)« = *privilegia Regni JanPrzyw* (32): Then vedlia řtarych praw a przyvilieiw Koronnych ma bycz kará. *ComCrac* 13v; *Diar* 73; *OrzRozm* B2, D4, F2v, F4v, K2 (9); *OrzQuin* B3, C4; *PapřUp* I3v; *SarnStat kt*, 12, 13, 54 [2 r.], 226 (18).

»(panowie) rady (a. rada, a. panowie radni) [= *senat*] koronne(-a, -i)« = (*domini*) *consiliarii Regni JanPrzyw, JanStat; dignitarii Regni JanStat* [szyk 139 : 1] (140): *ComCrac* 11v [2 r.]; *ConPiotr* 30, 34; Yedna iř nyedřiwowáli řye temu krol y rádá koronna/ ták řwyecka yáko duchowna. *KromRozm* I N; *Diar* 19, 20, 23, 26, 30 (24); *DiarDop* 104, 105, 106 [2 r.], 110, 111 (13); *LeszczRzecz kt*,

A3; *RejZwierz* bb2v, 109; y niekarzy mię áni łądz o cześć/ áni o gárdło moje/ iedno z Rádámi Koronnemi Vrzędnie *OrzRozm* L3v, F2, L3, L4 [2 r.], N4v, O2v [2 r.], Q3v [2 r.]; *OrzQuin* S2v [2 r.], Aa; *BiałKat* a2; *RejZwierz* 40v; *BiałKaz* 14, K; *PapRpan* B4; á Stephan według náznáczonego dnia w kilku tyliący iezdnych z Pány y z Boiáry Wołófkimi prziiechał do Krolá/ á tylko łam od Pánów Rádnych Koronnych y Litewłkich wprowadzon vtćiwie do Namiotu *StryjKron* 662, 511, 547, 552; *CzechEpPorz* *4v; *ReszPrz* 107; *GórnRozm* C2v, M3; *ActReg* 7, 43 [2 r.], 78; vftáwiamy y rozrzádzamy zá rádą Koronną łtanu oboygá/ y Połłów Ziemłkich *SarnStat* 208, 11, 13, 20 [2 r.], 35, 36 [2 r.] (63); mędrłzey głowy to rozum/ y Pánów Rad Koronnych włálne obmyślawánie *VotSzl* B2v.

»rycerstwo, lud rycerski, rycerska krew koronna(-e, -y)« (15 : 1 : 1): *Diar* 25, 60, 61, 82; *DiarDop* 116; A ná czołby łie to obroćilo? Ná ćwiczenie Rycerłkiey krwi Koronney *RejZwierz* 187v; wypráwił przeciw im Ianá Albrichtá Syná łwoiego z przebránym Rycerłtwem koronnym *StryjKron* 662, 667, 672, 772; *SarnStat* 15, 131, 132; *GrabPospR* K4v; *PowodPr* 36, 58; *CzahTr* G2v.

»rzeczpospolita koronna« = *Królestwo Polskie* (2): zá pozwoleniém włzeck Pánów Rád náłzych Duchownych y Swietckich y Połłów źiemłkich y włzyłtkiáy Rzeczypołpo. Koronnáy *SarnStat* 1187, 1058.

»sády koronne« (1): bo od wszyłkich sádom koronnych, na koniec teł i od samej osoby KJM w niektorych causach jest na sjem apelacyja. *DiarDop* 113.

»sejm (a. sjem) (walny) koronny« = *conventus Regni JanPrzyw, JanStat; comitia a. conventio Regni JanStat* [szyk 93 : 2] (95): *LibLeg* 11/48v, 151v, 159, 186; *ComCrac* 11, 11v; *ConPiotr* 30, 35 [2 r.]; *ZapWar* 1545 nr 2646; *Diar* 19, 50, 52, 74, 86; *DiarDop* 111; *UstPraw* C2, K3v; Młeyłce Séymóm Wálnym Koronnym w Połłcze iáko ie łkládadć mamy: ták iuł Wárlszáwę ná to náznáczamy. *SarnStat* 28, 12, 14, 29, 31, 57 (74); *PowodPr kt*; iáko łeymy Koronne czyniá włzyłkich częłci krolełtwá ziednoczenie/ y przez nie łię włzyłki rozerwánia nápráwniá. *SkarKaz* 40a; *SkarKazSej* 672b.

»(panowie) senatorowie (a. senat) koronni(-y)« = *senatores Regni JanStat* [szyk 22 : 3] (25): *ConPiotr* 30; aby o to co napilniej u KJM i u WM Senatorow koronnych a strołow wolności pospolitey staranie czynili *Diar* 25, 20, 82, 84, 85, 89; *StryjWjaz* B3; *StryjKron* 482, 562, 612, 637, 722; Z obn łtron zacny Senat koronny/ á w kołó Spráwiony záłteł łtoi/ y rycerłtwá czołó. *KochProp* 6; *ActReg* 40; *SarnStat* 14, 34, 35, 65, 84 (10).

»sędzia koronny« (1): Od ktorego łádu ápellácyá/ iuł nie do Krolá páná włálnego/ áni do Sędziow koronnych/ ále do obcego páná/ áł do Papiełá Rzymłkiego łię łciága. *NiemObr* 172.

»stany (a. stawy, a. stanowić, a. stan) koronne(-i, -y)« = *ordines Regni Modrz, JanPrzyw; status Regni JanPrzyw, JanStat* [szyk 65 : 2] (67): *LibLeg* 11/186; Sejmu zjechanie ze trzech stanow koronnych jest: z Krolá JM, z Panow Rad Koronnych IchM i z posłow ziemskich. *DiarDop* 111; *OrzRozm* A3; *OrzQuin* B3; Niema łie co podobáć/ kiedy kto máiac łwe włólne Połłkie łłowo/ zarzućiwłzy ono/ połycza ná iegó miełłce s cudzego ięzyká/ miáłto łtanow Koronnych/ mowi łtáw [!] Koronne *GórnDworz* F2v; *RejZwierz* 119, 194; o czem częłto y wiele włzyłcy łtanowie Koronni ná Seymiech rozmáwáli [*Haecque praecipua causa est tot apud nos conventuum anniversariorum*]. *ModrzBaz* 119, 90v, 91; *StryjKron* 667; *ZapKóscier* 1582/33; *ActReg* 41, 42, 121 [2 r.], 133; *SarnStat* 11, 12, 19, 34, 57 (47); *GrabPospR* K4; *SkarKazSej* 682a.

»statnt koronny« = *statutum Regni JanStat* (29): *ZapWar* 1545 nr 2646 [2 r.]; *DiarDop* 109; *GroicPorz* h4v, dd4v, ii4 [2 r.]; Włzytko to Exekucya nápráwić ma/ gdy KRol [...] łády Dnchowne Státutem onym Koronnym všmierzy *OrzRozm* H4, A3, K2, Sv, S4; *PaprUp* H; *SarnStat* 55, 76, 93, 388, 391 (16).

»swobody, wolności koronne« = *immunitates Regni JanPrzyw* (9 : 8): *Diar* 74, 87, 88; *DiarDop* 117; *LeszczRzecz* A2; *StryjKron* 616; *PaprUp* H; Ale iż od niemáłego czáfu w wielu rzeczach przeciw tym to práwóm/ przywileióm/ y fwobodóm koronnym iest lie wykróczyło *SarnStat* 13, 54, 949, 1039, 1059, 1062 (10).

»syn [= *obywatel*] koronny« [szyk 16 : 1] (17): Ale náłz Rádwanówłki z dawná będąc zacny/ Sláhcíc y lın Koronny iest ták ná wżem bączny *PaprPan* T3v; *GórnRozm* E3, E3v [2 r.]; *PaprUp* L4; *KolakCath* B; [te *dostojeństwa*] y innym którymkolwiek ludzióm obcym/ przyehodnióm nie będziemy dáwác/ oprócz lámym lınóm Koronnym [*nisi talibus qui sint regnicolae Terrarum eiusdem Regni JanPrzyw* 6] *SarnStat* 71, 34, 70, 883; *GrabPospR kt*, Lv [2 r.]; *CzahTr* G3; Iákoż fię oni lınmi koronnymi zwác máią/ ktorzy w koronie nie fá/ áni łtanu żadnego koronnego nie máią? *SkarKazSej* 682a, 682a, 693a.

»szlachta (a. szlachcic) koronna(-y)« = *nobilitas a. nobiles Regni JanStat* [szyk 11 : 2] (13): Ktoemu inřz po koronáciey. dan był zá Márłzałká/ zacny koronny fláhcíc. *BiałKaz* I4; *StryjKron* A3v; iż gdzieby naiazd nieprzyiaćielłki ná rzeczóné Kroleřtvo zkąd przypadł: tedy řzláchtá Koronna ku odpędzeniu ich fřogości ma lie záłtáwić ze wřzytká mocą. *SarnStat* 130, 135, 192, 295, 296, 318 (10); *CzahTr* A2.

»uchwała koronna« (1): á gdyż ty przeciwko vchwałam Koronnym/ [...] gwałtem kácérłtwem fwym/ Królá Polłkięgo od Káplaná odrywałř *OrzQuin* Aa3.

»urząd (a. dignitas) koronny(-a)« = *officium Regni JanStat* (8): Siadáli przodkowie ich/ ná mieyfćach przednieyfřzych/ Vřzywáli vrřędow/ Koronnych zacnieyfřzych. *RejZwierz* 52v; *Dignitates Koronné* [...] godnym rozdáwác. *SarnStat* 70, 77, 78, 310, 335, 360 [2 r.].

»urzędnik, dygnitarz koronny« [szyk 15 : 1] (15 : 1): *DiarDop* 106; pomniác lie być vrřędnikiem Koronnem/ vřłháwicznie tho omyłłá/ łkádhy Krol Ięgo M. cześć/ á narod Polłki fláwę/ v pořtronnych miał ludzi *GórnDworz* B7; *GórnRozm* Av [3 r.]; *PaprUp* I4v; *ActReg* 41, 46, 47; Którzy to Deputáci czćić y ważyć páná Podłkárhięgo/ iáko Ráde y Vrřędniká Koronnégo będą powinni. *SarnStat* 361, 39, 403, 492, 1013, 1062, 1191.

»ustawa (a. postanowienie) koronna(-e)« = *pairium institutum Mącz; constitutio publica a. Regni JanStat* [szyk 6 : 1] (7): *ZapWar* 1545 nr 2646; *UstPraw* D2v; *Mącz* 283d; Co z Imienia przydzie czynić wedle postanowienia Koronne⁸⁰ niezbraniem się swawolnie *ActReg* 159; GDy Práwá pořpolité y Vřłtáwy Koronné nie iedného/ ale pořpolity lud obowięzuią *SarnStat* 50, 76, 77.

»wojsko koronne« [szyk 3 : 1] (4): *ConPiotr* 34; iáko on zá podárkámi był Krolewłkim/ y Koronnego woylká zdraycą *StryjKron* 572, 672 [2 r.].

»ziemie koronne« = *Regni terrae JanStat* [szyk 4 : 2] (6): Item czo się thicze articulu thego o głowi slaheczkie then articul aczkolwiek przeslego seimu crakowskiego pošłowie ziem Mazoweczkich prziieli bili w thim iż placza głowi slaheczkiei porownali sa s korunnemi ziemiami a wsakos iż

siedzenie wiethse na morderze i na zabiaki iesth *ZapWar 1545 nr 2646*; *SarnStat* 81, 120, 1001, 1011, 1196.

»znak koronny« (3): Przywilei także y Chorągiew pod samym iedno znakiem Koronnym iemu dano. *ActReg* A2; *SarnStat* 1063, 1193.

Zestawienia: »admiral koronny« (1): aby pewnych czáfów winni byli po kilku okrętów [...] z Armatą, y Admiralem koronnym *SarnStat* 106.

»hetman (wielki) koronny« [szyk 52 : 3] (55): *ConPiotr* 31 [2 r.]; *LibLeg* 11/181, 185v; *Diar* 63; *OrzRozm* C3; Thegoż roku Mikołay Kámieniecki Woiewodá Krákowki á Hetman koronny vmárl *BielKron* 415, 420; *MycPrz* II C2v; Oby żyw był on zacny y wieczney pámięci godny mąż Mikołay Sieniáwki/ Hetman wielki Koronny *BialKaz* L3; *PaprPan* Cv, Ffv; *SkarŻyw kt*; *StryjKron* 742; *CzechEpPorz* *2, *3 źp; *KochProp* 5; *GórnRozm* D2 [2 r.]; *ActReg* 6, 56, 75, 77 [2 r.], 113 (12); *GrochKal* 22; *KolakCath* B2v; *JanNKar* D3v; *SarnStat* 133, 355, 366, 421, 424 (17); *VotSzl* C, E3v, E4v; *CzahTr* A2.

»kancelaryja koronna« (6): *Diar* 74; čiż obywátele y drudzy ośiádłość máiący w íprawowániu ípraw íwrych do Káncelláriiéy Koronnéy/ y do Vrzędnikow Dworu nászégo będą fie wćiekác. *SarnStat* 1040, 1061, 1062, 1190, 1191.

»kanclerz koronny; kanclerstwo koronne« = *cancellarius Regni JanStat*, *JanPrzyw* (32; 1): *Diar* 39; *RejZwierz* aa3, 58v; *OrzRozm* C3, Q4; TVż v Krákowá iest rzeczká Prądnik/ nád którą Sámuel Mácieiowki Krákowki Bífkup/ y Kánclerz Koronny/ Włóskim kítałtem dom pyękny zmurowác kazał *GórnDworz* B6v; *StryjKron* 707, 717, 787; *CzechEpPorz* *2, *3 źp; *PaprUp* B4v, C; *ActReg* 6, 75, 120, 125; *KochAp* 6, 8, 13; *JanNKar* D3v; *SarnStat* 38, 103, 318, 319, 321 (11); *CzahTr* A2.

»krajczy koronny« (1): Wielmożnemu pánu/ pánn Mikołáiowi z Laská/ Kráyczemu Koronnemu Stároście Krafnóftáwkiemu y Málborfskiemu. *RejZwierc* 240.

»łokieć koronny« (2): tedy ma bydź po wízyftkiéy Koronie łokieć ieden Koronny/ wedle Krákowkiéy teráznieyśzýy miáry. *SarnStat* 279, 280.

»marszałek (wielki) koronny« = *mars(ch)alcus Regni JanStat*, *JanPrzyw* [szyk 81 : 1] (82): Ná koniec iam to w. Piotrkowie ílyśzał/ gdy Pan Ian Mielecki Márśzálek Koronny/ do niektórych z Poślow imieniem Krolewfkim íłał *OrzRozm* I3v; *OrzQuin* Rv; *StryjKron* 517 marg, 667; *PaprUp* E4; *ActReg* 4v, 13, 22, 26, 27 (52); *SarnStat* 38 [2 r.], 78, 306, 310 [2 r.], 311 [4 r.] (25).

»miecznik koronny« (1): Mikołay Wólki s Podháiec Miecz. Koron. *PaprPan* G2.

»orzeł koronny« = *herb Królestwa Polskiego* (1): ktorých Herhow [...] y dźiś Krolowie Polfczy Wielcy Xiędzowie Litewfczy przy Orle koronnym wzywáią. *StryjKron* 365.

»pieczęć koronna« [w tym: nasza (3)] [szyk 16 : 2] (18): *Diar* 44, 73, 89; *LeszczRzecz* A3; *MycPrz* I B4v; czo dla lepsy wary [!] y swadecztwa Reką nászą wláźną potpyśzuyemy y pyeczęcą Koronną przypeczętowaczyefzmy Rofzkáfzaly *ZapKóscier 1582/33v*; *ActReg* 42; *SarnStat* 84, 319, 325 [2 r.], 366, 441 (11).

»pieczętarz koronny« (2): Co aby napotym niebyło y aby sobie tak iako Pieczętarze Koronni w Coronie, tak Litewscy w Litwie wrzędy swe sprawowali, y sobie się nie wsciebiali waruiemy *ActReg* 41; *SarnStat* 1201.

»pisarz polny koronny« (1): Przed temiż Podkárbiámi y Deputy/ liczbá ma bydź czynioná [...] / od piárzá náfzého Polného Koronného/ y od tych którym to kiedykolwiek należało *SarnStat* 417.

»podczaszy koronny« (1): JAN Ostrorog, Podczáfy Koronny. *CiekPotrOstr*)?(3).

»podkanclerzy koronny; podkanclerstwo koronne« = *vicecancellaris Regni JanStat* (16; 1): *KochOdpr kt*, A2; Mikołay Trambá Podkánclerzy Koronny/ Czechow vciekájących wrocił. *StryjKron* 527 marg, 707; Ná Kánclérztwie y Podkánclérztwie Koronnym ieden ma bydź Duchowny, drugi Swietcki. *SarnStat* 318, 38, 103, 314, 319, 321 (13).

»koronny podkomorzy« [szyk 3 : 1] (4): táme tylko Krol wízedł co z naczelnieyřzymi pány/ y táme zwlecżon z onych řzath przez koronnego Podkomorzego *BielKron* 329, 329v [3 r.].

»podskarbi koronny; podskarbstwo koronne« = *thesaurarius Regni JanStat*, *JanPrzyw* (64; 3): *RejZwierz* bb3, 61v; *BielKron* 407, 408; Tribuni aerarii, Nawyřřzy podskárbi/ v nas może być zwan podskárbi koronny. *Mącz* 463d; *SienLekAndr* a2; Mniemam ze wím wiesz iz Vrowieckiego co zmarł stręceł na Podskarbstwo Koronne. *ActReg* 102; *KochFragJan* 3 [2 r.]; Ie⁸⁰ M. Panv Hyacintowi Młodzieiowski^{mu} z Młodzieiowic, Podskárbiemu Nadwornému Koronnému *JanNKar* A2; *SarnStat* 20 [2 r.], 38, 78, 330 [2 r.], 334 (57).

»prowizor koronny« (4): A ci Poborce [...] będą powinni [...] ten Pobór wybierác/ y [...] oddáwác zarázem/ po odebraniu do pánow Prowizorów y Podkárbiów/ Koronného/ y Wielkiego X. Litewkiego *SarnStat* 344, 345 [2 r.], 346.

»koronny referendarz« (1): Drugiego dnia Sendiwoy CzárnkowŹki Koronny/ Referendarz [mówił] *StryjWjaz Cv*.

»najwyřszy sekretarz koronny« (1): Naiwiřzi SEcretarz Coronni. *WyprKr* 1v.

»skarb koronny« [w tym: nasz (3), *pospólity* (2)] = *thesaurus Regni JanStat* (22): prosimy, aby nas KJM opatrowác raczył z skarbu koronnego a z dochodu tych dóbr stołu krolewskiego *DiarDop* 114; Ze czwarta część dochodow wřzyřtkich/ do řkárbu *pospólitego* Coronnego dárował/ łobie iá odymuiąc? *BiałKaz* K4v; *StryjKron* 592, 697; *ActReg* 25; *SarnStat* 7, 20, 103, 107, 175 (17).

»trybunał koronny« [w tym: *pospólity* (1)] (8): Księgi dwánałte o Tribunale Koron. *SarnStat* 853 źp, 861, 865 [2 r.], 867, 868, 872, 874.

Szeregi: »tak (nie tylko) koronny, jako (lecz) cudzoziemiec« (2): *SarnStat* 1230; Nie tylko řyn Koronny leć y cudzoziemiec/ Zá řprawy řwe vććiwe odnioł záwřze wieniec. *CzahTr* G3.

»koronny i dworski (a. dworu naszego, a. nadworny)« = *Regni et euriae JanStat* [szyk 4 : 3] (7): Tenze podřtawki Vrzednikom dworřkiem y niektorem Koronnem dawal/ řkad wřzitkie řzkodi et in conuenientia beli *PaprUp* I4v; *SarnStat* 38, 310 [2 r.], 313, 1062, 1191.

»(nie) krolewski (a. Waszej (a. Jego) Krolewskiej Miłości, a. majestatu krolewskiego) i (albo, ale) koronny« = *regius seu Regni JanStat* [szyk 7 : 4] (11): *ConPiotr* 34; *Diar* 46, 74; ktorzy [krolowie] niepomniąc ná vrząd řwoy Krolewřki/ niezábiegáli wczás kácerřtwu/ ktore gdy řye od máłey řkierki raz zaymie/ ledwie vpadkiem Koronnym/ y Krolewřkim bywa potym zgáłżona. *OrzRozm* C2; *BiałKaz* K4v; Vrzędni[c]y řiemřcy [n]ie Koronni ále Krolew[ř]cy. *GórnRozm* Av marg; *StryjKron* 512; *SarnStat* 5, 911, 1062, 1191.

»koronny (i) państw (jej (a. do Korony) należących)« [*w tym: naszych (1)*] = *Regni et dominiorum annexorum JanPrzyw (6)*: áliźbyłmy wżem wobec wżytkié lifty y przywileie/ ták póspolite koronné y państw iéy należących/ iáko ofobnych ofób y mieysć [...] vtwierdźili *SarnStat* 12, 54, 130 [2 r.], 365, 1210.

»(tak) koronny, (jako (i), i, a(1)bo, także) (Wielkiego) Księstwa (Litewskiego) (a. litewski, a. wielkich książąt litewskich); koronny z litewskim« = (*tam*) *Regni (quam) Magni Ducatus (Lituaniae) JanStat* [szyk 46 : 1] (45; 2): *ComCrac* 11; *StryjKron* A, 662, 727, 742, 762; y tego przépomniawszy ze Korona zapiecęciami y Kluczami tak Koronnych iako y Litewskich Senatorow według Constitntiey miała bydź chowana *ActReg* 40, 42, 43, 46, 47; Któré wżyftkié prowentá máią bydź płaconé do fkárbu Koronnégo/ iáko y W. X. Litewfkiégo/ *sub poena* wedle Conftituciiéy *anni 1591. SarnStat* 7, 15, 34, 120, 124, 133 (36). [*Ponadto w przeciwstawieniach 7 r.*].

α. *Wchodzi w skład derywatów kompleksowych od połączeń z przydawką „koronny” (5) :*

Od wyrażenia »panowie koronni« (1): Z páwężámi Rot kilko Polfkich z bokow ítało/ Zołnierzow teź y Pocztow Panięcych niemáło Koronnych *StryjKron* 742.

Od zestawienia »trybunał koronny« (4): DWANASTA TABLICA Práwá Tribunálfskiégo: KORONNEGO. *SarnStat* 850; Dochód [...] Piárzowi Tribunálfskiému Koronnému płácić máią. *SarnStat* 873, 869, 872.